

Pòrtic

Anton Sieberer

Catalunya contra Castella

Introducció de Joan Esculies

Anton Sieberer

Catalunya contra Castella

La problemàtica de la política interior espanyola

Traducció de Ramon Monton

Introducció de Joan Esculies

Primera edició: setembre del 2020

L'editor fa constar que s'han fet tots els esforços per localitzar i obtenir l'autorització dels propietaris del text d'aquesta obra i manifesta la seva disposició a rectificar qualsevol error o omisió en futures edicions.

Títol original: *Katalonien gegen Kastilien*
© de la traducció: Ramon Monton, 2020

© de «*Vosaltres, els catalans, o primera Notícia de Catalunya*»: Joan Esculies Serrat, 2020

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Drets exclusius d'aquesta edició:

Raval Edicions, SLU, Pòrtic
Av. Diagonal, 662-664
08034 Barcelona
www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-474-9

Dipòsit legal: B. 11.382-2020

Fotocomposició: Realització Planeta

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra requereix l'autorització escrita de l'editor; la llei preveu sancions per als infractors.

Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment de l'obra, podeu sol·licitar permís al Centro Español de Derechos Reprográficos, a través del portal www.conlicencia.com o bé trucant als telèfons 91 702 19 70 / 93 272 04 47.
Tots els drets reservats.

ÍNDEX

<i>Vosaltres, els catalans, o primera Notícia de Catalunya, per Joan Esculies Serrat</i>	9
Introducció	41
La història de Catalunya al servei del catalanisme	57
Castella vista en el mirall català	69
Explotació fiscal i odi als funcionaris	81
Catalanisme i economia	88
El caràcter nacional català	97
Catalunya i França	108
Sobre la història del catalanisme	114
Fases i bases del catalanisme	129
Del federalisme al nacionalisme	142
El concepte de nació	148
Lliga i Esquerra	157
Separatisme	173
Anarquisme i moviment obrer a Catalunya	178
El 6 d'octubre de 1934	184

La tàctica castellana	190
Pessimisme espanyol i optimisme català	196
Catalanisme i liberalisme	202
Plans de futur del catalanisme	211
La lluita per la llengua catalana	223
La reforma lingüística catalana	241
Nous mètodes i idees en l'ensenyament a Barcelona	266
La reforma de la Universitat de Barcelona	291
Barcelona i l'obra cultural del catalanisme	306
Epileg	315
Bibliografia del catalanisme	317
Mapa	328

VOSALTRES, ELS CATALANS,
O PRIMERA NOTÍCIA DE CATALUNYA

JOAN ESCULIES SERRAT

Si fa deu anys les elits polítiques de Barcelona i Madrid haguessin llegit *Katalonien gegen Kastilien: zur innepolitischen problematik Spaniens* (Catalunya contra Castella: la problemàtica de la política interior espanyola), haurien comptat amb una eina immillorable per evitar que les societats catalana i espanyola arribessin a una situació de cul-de-sac. L'afirmació no és cap estirabot. En l'assaig de 1936 que presentem traduït per primera vegada al català, Anton Sieberer té la virtut, molt escassa, d'exposar allò que veu, des de fora, amb una mirada antropològica gairebé lliure de prejudicis, de forma planera i amb una gran sinceritat. La seva és una obra imprescindible per comprendre o, si es vol, desxifrar qui són els catalans —bo i assumint que hi ha *uns* catalans— i, en concret, els catalanistes.

Per al catalanisme, diu l'austríac, és «molt més important saber quins impulsos poden despertar una idea determinada que no pas esbrinar si aquesta idea resisteix una anàlisi crítica». Per tant, ell no s'entreté a esbrinar si les creences en què s'assenta el catalanisme són certes, sinó a exposar-les, perquè entén que són aquestes les que donen la *seva* veracitat al moviment popular i polític. «Als catalans els

agrada fingir amenaces de conseqüències extremes que obliden de seguida quan comença la negociació», expressa. Si en algun moment el separatisme aixequés el cap, Castella no ho permetria, «abans es dessagnarà mitja nació en una guerra civil», afegeix.¹

En el seu assaig Sieberer contraposa les veritats del catalanisme amb les respostes que es donen des de Castella, entesa com la matriu d'Espanya, i sobretot Madrid, que per al catalanisme simbolitza «totes les coses dolentes». Els catalans, diu l'autor, consideren que els castellans «es comporten com si estiguessin un grau per damunt dels altres pobles de la Península i, per tant, destinats a dominar els seus pobles germans». I encara que una separació d'Espanya podria ser perjudicial en termes econòmics per a Catalunya, aquesta, segons els catalans, «podria gaudir dels fruits del seu treball en comptes de deixar-se'ls robar per Espanya» i la seva «explotació fiscal».

Per bé que l'obra repassa els principals esdeveniments del desenvolupament del catalanisme i ressegueix la història de Catalunya des del temps dels ibers, l'austriac no pretén escriure un llibre d'història, sinó fer l'estudi d'una mentalitat. Per aconseguir-ho recorre a la cultura, l'economia, la llengua, les relacions amb França, l'evolució de l'administració i un elenc molt ampli de qüestions centrals per comprendre per què la peça catalana no troba el seu encaix en el projecte espanyol. Només començar reconeix que no li interessien «tant els fets com les idees, les aspiracions i els arguments, la ideologia catalanista i l'oposició que l'envolta». És això el que fa aquest assaig d'una esgarrifosa actualitat i empeny el lector

1. A. Sieberer (2020) [1936], *Catalunya contra Castella. La problemàtica de la política interior espanyola*, Barcelona, Pòrtic, p. 75.

a subratllar passatges i més passatges amb la incòmoda sensació que es va escriure des dels anys trenta per al present.

EL MISTERI SIEBERER

El llibre i el seu autor amaguen diversos misteris. La història de l'obra comença l'estiu de l'any 1934, quan el vienès Anton Viktor Sieberer, fill d'un funcionari estatal, tenia trenta-dos anys. Entre 1921 i 1923 havia estudiat noves filologies, llengües comparades i sànscrit a la Universitat de Viena, i el 1926 s'havia doctorat a la Universitat de Leipzig, a Alemanya, amb una tesi sobre el futur les llengües indoeuropees.² Retornat a la seva ciutat natal, aquell mateix any es va casar amb Emma Albert, pianista i compositora vienesa, tres anys més jove i que havia fet estudis universitaris als Estats Units.³ El lingüista va exercir de professor d'alemany, anglès i francès en diversos instituts de la ciutat, i a la mateixa ocupació es va dedicar la seva esposa.

A la tardor de 1927 el matrimoni va tenir el seu primer fill, Anton, i l'any 1928 van començar a impartir cursos a l'Institut Popular Urania, un centre que copiava la societat homònima berlinesa i pretenia apropar la ciència al públic

2. Segons l'*Österreichisches Biographisches Lexikon* de l'Institut für Neuzeit- und Zeitgeschichtsforschung, Sieberer va néixer el 23 de desembre de 1901 a Viena, data que prenem per bona. Segons els registres del cementiri vienès de Feuerhalle Simmering, on és enterrat, va néixer l'1 de gener de 1901. Tots dos coincideixen que va morir a Viena l'11 de desembre de 1950.

3. Emma (Albert) Sieberer (13 d'agost de 1904 – 7 de març de 1989), segons els registres del cementiri Feuerhalle Simmering.

amb les tècniques més avançades. En el seu edifici, dissenyat en començar el segle seguint l'estil de la *Sezession* —l'expressió local del modernisme—, hi havia un observatori i s'hi projectava cinema. Sieberer, a més de llengües, hi explicava temes diversos, des d'«Els motors socials de les revolucions i de les guerres civils» fins a «Les utopies socials».⁴ Urania era una institució liberal però políticament neutral, a diferència d'altres instituts populars que rere la seva pretesa neutralitat s'orientaven vers el socialisme.⁵

Sieberer és una d'aquelles figures que el temps ha engolit, de qui a penes s'ha transferit documentació a la xarxa i que a les biblioteques i als diaris de l'època apareix de manera escassa. La seva especialitat el va dur a interessos molt diversos. Malgrat deixar alguns treballs sobre lingüística i literatura nord-americana, no va destacar especialment com a acadèmic. En l'àmbit dels estudis hispànics, el seu *Katalonien gegen Kastilien* va ser l'equivalent, en termes anglosaxons, d'un *one-hit wonder* musical —aquell cantant o grup que té un únic o gran tema d'èxit—. I ho va ser, a més, sobre una temàtica amb un interès molt secundari a Àustria. És per això que les ressenyes sobre la seva obra presenten unes dades biogràfiques escadusseres, copiades les unes de les altres i que, en part, són falses.

Tant és així que de l'austriac no se'n coneix cap fotografia. L'any 2002 el suec Malik Bendjelloul va escriure i dirigir

4. La referència de tots els cursos d'Anton i Emma Sieberer entre 1928 i 1937 es pot obtenir al web de l'Österreichische Volkshochschularchiv [<http://archiv.vhs.at/vhsarchiv-home.html>].

5. C. H. Stifter, «Volkshochschulen im roten Wien», a W. M. Schwarz, G. Spitaler i E. Wikidal (eds.) *Das Rote Wien 1919-1934*, Basel, Ideen-Debatten-Praxis (Katalog zur 426. Sonderausstellung des Wien Museums), 2019, p. 114-119.

Searching for Sugar Man, el documental que explicava la recerca d'un esmunyedís cantant, Sixto Rodríguez, que després d'editar un parell d'àlbums en començar la dècada dels se'tanta a Detroit va desaparèixer del panorama musical. Ni tan sols va ser conscient que, anys després, les seves cançons havien estat populars en el moviment antiapartheid sud-africà. Sieberer és una mena de Rodríguez o d'enigmàtica Cesàrea Tinajero, i potser un dia, amb temps i recursos, un parell de poetes com els Arturo Belano i Ulises Lima de *Los detectives salvajes* (1998) de Roberto Bolaño el sortiran a cercar i recorreran mig món per fer-ne un llibre o un documental.

En començar la dècada dels anys trenta, Sieberer va començar a publicar articles a la premsa vienesa i a pronunciar algunes conferències sobre política francesa en centres diversos de la ciutat, entre els quals hi havia els de les joventuts de la Lliga socialista.⁶ Va col·laborar amb la revista *Kampf* (Lluita), de socialdemòcrates com el jove Friedrich Adler.⁷ També va iniciar la secció «Vagar i viatjar» al diari *Arbeiter Zeitung*, protaveu del Partit Social Demòcrata —fundat pel pare d'Adler, Victor, a les acaballes del segle XIX—. Hi explicava els viatges pel continent que feia amb Emma, en moto i amb una tenda de campanya —per exemple a Bòsnia o la Provença—, i fins alguna reunió de simpatitzants de la formació.⁸

6. Com a exemples, A. Sieberer, «Ein Stück Frankreich», *Arbeiter Zeitung*, 17 d'abril de 1930, p. 5; «Bund sozialistischer Mittelschüler», *Arbeiter Zeitung*, 1 de juny de 1932, p. 6; «Vereinsanzeigen», *Tagblatt*, 24 de novembre de 1932, p. 12; «Aus der Radiowoche», *Tagblatt*, 5 de desembre de 1932, p. 9.

7. «Das Aprilheft des 'Kampf'», *Arbeiter Zeitung*, 5 d'abril de 1931, p. 6.

8. A. Sieberer, «Wandern und Reisen. Reisen mit dem Motor-

UN AUSTRÍAC A CATALUNYA

La tardor de l'any 1932, Sieberer va començar a participar a Ràdio Viena. En les col·laboracions explicava la seva experiència viatgera, però també tractava temes sobre política francesa, teoria política, agricultura alemanya o danesa i la industrialització a l'Índia, i les intervencions es reemetien en dies successius.⁹ Les col·laboracions radiofòniques i els cursos a Urania es realimentaven. Va ser precisament a l'estiu de 1934, segurament al juliol perquè a l'agost era a Viena, que Sieberer va visitar Catalunya i Espanya amb la seva moto.

En aquell moment la política de la Segona República vivia expectant l'estira-i-arrotonsa entre la Generalitat de Lluís Companys i el govern espanyol del valencià Ricard Samper, membre del Partit Republicà Radical d'Alejandro Lerroux, al voltant de la llei de contractes de conreu. Sieberer n'estava al corrent. Els diaris austríacs seguien els esdeveniments, de manera prou detallada, a través de notícies d'agència i dels corresponents a Madrid i Barcelona.¹⁰ No sabem quant

rad», *Arbeiter Zeitung*, 18 de maig de 1931, p. 5-6; A. Sieberer, «Wandern und Reisen. Mit dem Motorrad durch Bosnien», *Arbeiter Zeitung*, 9 de novembre de 1931, p. 5; A. Sieberer, «Die roten Fahnen am Uedersee», *Arbeiter Zeitung*, 2 de juliol de 1932, p. 7; A. Sieberer, «Mit Motorrad und Zelt durch Nord-afrika», *Gerechtigkeit*, 30 de gener de 1936, p. 12; A. Sieberer, «Bei Troglodyten und Lotogaphagen», *Radio Wien*, 26 de juny de 1936, p. 11.

9. Com a exemple, «Wiener Radio Programm», *Neuigkeits. Welt Blatt*, 20 d'octubre de 1932, p. 22.

10. Com a exemples, «Konflikt zwischen der Madrider und der katalanischen Regierung», *Grazer Tagblatt*, 8 de juny de 1934, p. 2;

de temps va durar la visita, ni quins llocs va visitar. Hem de suposar, però, que la tensió creixent entre Barcelona i Madrid va despertar en Sieberer l'interès per aprofundir en la situació i li va inocular una no amagada «simpatia» pels catalans.¹¹

De Catalunya el va fascinar, de manera ben lògica, la pervivència i recuperació del català. «En vista de l'aparent letargia nacional de Catalunya durant el segle XVIII —va escriure anys després a la revista mensual vienesa *Nation und Staat* sobre minories nacionals—, la Renaixença del segle XIX sembla un miracle, com una resurrecció d'entre els morts».¹² Catalunya era —és— un laboratori immillorable per observar la sociolingüística d'una llengua. Aquest interès, aleshores i després, podia ser notable entre l'acadèmia germanòfona, sense deixar de considerar el català una llengua petita o minoritària, però no tenia una translació en la ciutadania austríaca.¹³

Quan, després d'aquell primer contacte, Sieberer va tornar a Viena, Àustria no era una bassa d'oli. El règim autoritari del canceller Engelbert Dollfuss, amb els ulls fits en la Itàlia de Mussolini, havia posat fi a la Primera República enmig de l'enfrontament entre els seus austrofeixistes, el Partit

«Bürgerkrieg zwischen Katalonien und Madrid?», *Die Stunde*, 14 de juny de 1934, p. 2.

11. A. Sieberer (2020) [1936]. *Catalunya...*, p. 51.

12. L'extracte de l'article de *Nation und Staat* a A. Sieberer, «Cultural Catalonia», *Books Abroad* (University of Oklahoma), vol. 11, n. 1, hivern 1937, p. 37.

13. K. Wieland i M. Medina, «La sociolingüística catalana als països de parla alemanya. Bibliografia seleccionada i comentada d'obres i d'autors germanòfons», *Caplletra*, n. 47, tardor 2009, p. 179-206.

Nazi d'Àustria i els socialdemòcrates. La presència creixent als carrers d'escamots paramilitars —essent aquests molt més violents— podia recordar al lingüista la de les Joventuts d'Esquerra Republicana-Estat Català, de l'existència de les quals estava al cas.

El Partit Socialdemòcrata va ser il·legalitzat, com també l'*Arbeiter Zeitung*, i els membres del partit van ser perseguits, empresonats i, diversos d'ells, executats. Dollfuss havia afermat el seu poder el maig de 1934, però a les acaballes de juliol, en un intent de cop promogut pel Partit Nazi, el canceller va ser assassinat. El va succeir el seu ministre Kurt von Schuschnigg. Malgrat la convulsió, Sieberer no va veure's afectat pels esdeveniments i no va deixar de pensar en Catalunya.

UN ASSAIG AMB MOLTES VERSIONS

Ja amb la idea d'escriure un assaig sobre el catalanisme, Sieberer va establir uns quants contactes i el 6 d'agost de 1935 va tornar a Barcelona per estar-s'hi fins al dia 25. Es va presentar com a catedràtic d'institut, escrivint un castellà perfecte, a tots aquells amb qui va considerar que pagava la pena de mantenir una «conversación informativa».¹⁴

En aquest moment, però, la situació havia canviat. Com-

14. Carta d'A. Sieberer a L. Nicolau d'Olwer, 6 d'agost de 1935, Barcelona, Fons Nicolau d'Olwer, Arxiu de la Biblioteca del Monestir de Montserrat. Sieberer es va allotjar al carrer Mallorca, 248, 2. Es va presentar amb una carta de recomanació de Xirau; dels tres germans, segurament Joaquim (el filòsof, catedràtic i degà de filosofia i lletres de la Universitat de Barcelona); Carta d'A. Sieberer a C. Riba, 6 d'agost de 1935, Barcelona. Fons Carles Riba, Arxiu Nacional de Catalunya.

panyes, havent proclamat «l'Estat català dins de la República federal espanyola» l'octubre de 1934, es trobava condemnat a trenta anys de reclusió al penal de Santa Maria de Cadis. Allí compartia cel·la amb alguns membres del seu govern. L'altra meitat era a Cartagena, mentre que el conseller de Governació, Josep Dencàs, estava fugit a París. Els diaris austríacs havien cobert la crisi amb informacions a primera plana.¹⁵ Per tant, encara que ho hagués volgut —excepte amb un costós desplaçament—, Sieberer no hauria pogut entrevistar el govern. Tampoc sembla que li interessés.

L'austríac va consultar bibliografia sobre Catalunya i el catalanisme a la Biblioteca de Catalunya i a l'Ateneu Barcelonès: al voltant d'uns dos-cents llibres, la gran majoria en català, a més d'una vintena en castellà i una desena en francès i alemany i de temàtica diversa; hi havia les obres cabdals del catalanisme, de Valentí Almirall a Enric Prat de la Riba, passant per Francesc Cambó, Rafael Campalans, Lluís Duran i Ventosa, Àngel Guimerà, Antoni Rovira i Virgili i molts altres. També es va entrevistar amb, com a mínim, disset interlocutors d'un cert renom, tots de perfil acadèmic.

D'entre ells, els de tarannà més polític eren el mallorquí Antoni Maria Sbert, militant d'ERC i representant català al Tribunal de Garanties Constitucionals de la República, a més de director de l'Institut d'Acció Social Universitària; el també mallorquí Joan Estelrich, escriptor i diputat de la Lliga Catalana a Corts, i Carles Pi i Sunyer, que havia estat alcalde de Barcelona per ERC fins als Fets d'Octubre i que després d'uns mesos a la presó tornava a ser lliure. A les acaballes

15. Com a exemples, «Spanien im vollen aufbruch», *Die Stunde*, 7 d'octubre de 1934, p. 1; «Bilder aus Katalonien», *Die Stunde*, 4 de novembre de 1934, p. 4.

dels anys vint l'enginyer industrial havia publicat *L'aptitud econòmica de Catalunya*.¹⁶ També es va entrevistar amb l'hellenista, historiador i exministre d'Economia Lluís Nicolau d'Olwer, d'Acció Catalana.

A més d'aquests, Sieberer va parlar amb el filòleg Pompeu Fabra, el pedagog Alexandre Galí, i l'escriptor i professor de grec Carles Riba, que havia estudiat a Munic. També amb Ramon d'Alòs-Moner, historiador i secretari de l'Institut d'Estudis Catalans; els llatinistes Josep Maria Casas Homs i Joaquim Balcells, i l'alumna d'aquest i d'Estelrich Adela Trepapat, així com amb el seu pare, Pere Trepapat, periodista de *La Vanguardia*; el físic Josep Estalella; el psicòleg Emili Mira; el professor de llengües modernes a la Universitat de Barcelona i director del Centre d'Estudis Alemanys i d'Intercanvi a Barcelona Karl Supprian, i el cirurgià Antoni Trias Pujol.

En conjunt, doncs, Sieberer va tractar amb perfils d'un catalanisme moderat, en l'òrbita de la formació d'intel·lectuals Acció Catalana, d'on també havia sorgit Pi i Sunyer, i amb figures que formaven una cadena d'amistats personals a través dels seus càrrecs a les institucions esmentades, alguns d'ells amb un contacte acadèmic previ amb el món germànic, per mitjà de beques de col·laboració o estudi que havia desplegat la Mancomunitat de Catalunya. El lingüista austríac, com és palès a l'assaig, farcit d'anècdotes, també va trepitjar i va parar bé l'orella al carrer.

Aquesta segona visita a Catalunya va formar part d'un viatge més llarg que, amb Emma, va dur Sieberer fins a Tunísia i que més endavant va explicar a Ràdio Viena.¹⁷ Retor-

16. C. Pi i Sunyer (1927/1929), *L'aptitud econòmica de Catalunya*, 2 vol., Barcelona, Barcino/Joan Sallent, Sabadell.

17. «Mit Motorrad und Zelt», *Kleine Volks-Zeitung*, 5 d'agost de

nat a casa, per mitjà de Carles Riba, es va fer enviar alguns volums per documentar-se i encara va demanar-li alguna precisió.¹⁸ En començar el març de 1936, Sieberer havia enllestit l'assaig, però va trobar-se amb un problema inesperat. No hi havia cap editor que el volgués publicar. Els editors no en qüestionaven la qualitat, ni l'índex que els feia arribar, sinó la manca de sortida comercial.

En l'entretant, Sieberer va publicar l'article acadèmic «Der katalanische Sprachenstreit» (La disputa de la llengua catalana) en una revista de Leipzig i va fer dues conferències sobre la qüestió catalana, una a la Universitat de Viena i una altra a Urania, que ell denominava la «universitat popular». A finals de maig, Sieberer estava desesperat. Les editorials només s'acollien a publicar-li l'obra si es feia càrrec del cost d'impressió. Això va dur-lo a preguntar a Carles Riba si hi havia cap possibilitat de rebre alguna subvenció des de Catalunya. No hi ha constància de la resposta del poeta en aquest sentit.¹⁹

De fons, a Àustria la tensió creixia. L'austrofeixisme de Shuschnigg continuava la repressió política contra nazis i

1935, p. 8; «Mit Motorrad und Zelt durch Nordafrika», *Der Tag*, 30 d'octubre de 1935, p. 7; «Kreuz und quer durch Spanien», *Der Tag*, 8 de febrer de 1936, p. 7; «Problem Katalonien», *Der Tag*, 8 de març de 1936, p. 9; «Mallorca und Andalusien», *Wiener neueste Nachrichten*, 25 d'abril de 1936, p. 12.

18. Carta d'A. Sieberer a C. Riba, 17 de setembre, 21 i 22 d'octubre de 1935, Viena. Fons C. Riba, Arxiu Nacional de Catalunya.

19. A. Sieberer, «Der katalanische Sprachenstreit», *Neuphilologische Monatsschrift*, n. 7-8, p. 257-271; Cartes d'A. Sieberer a C. Riba, 6 de març i 27 de maig de 1936, Viena. Fons C. Riba, Arxiu Nacional de Catalunya.

socialdemòcrates amb l'ànim d'impedir que l'Alemanya nazi absorbís el país. L'estiu de 1936, però, el canceller va haver d'acceptar que no podria resistir a la pressió de Hitler.²⁰ I aleshores la sort de Sieberer va canviar. L'esclat de la Guerra Civil espanyola al juliol va situar la qüestió catalana i espanyola al mig del tauler internacional i, com a mínim, una editorial va veure interès comercial en el seu assaig.

Això va fer que l'octubre de 1936, l'editorial vienesa Saturn-Verlag, fundada deu anys abans, li publicqués d'urgència *Katalonien gegen Kastilien; zur innenpolitischen Problematik Spaniens*, de 309 pàgines, que presentem ara en traducció catalana.²¹ L'objecte del llibre no era explicar el conflicte. Per donar-li actualitat, però, Sieberer va esbossar l'inici de la guerra a correuita a l'epíleg. Tal com va expressar la ressenya de la reputada revista nord-americana sobre relacions internacionals i política exterior dels Estats Units *Foreign Affairs*, el llibre tractava «sobre un problema que continuarà sent problemàtic al marge de qui guanyi la guerra civil».²²

L'anàlisi de Sieberer era molt fina. «Les dificultats econòmiques i administratives —expressava de catalans i caste-

20. G. Botz, «The Short and Long Term Effects of the Authoritarian Regime and of Nazism in Austria: the Burden of a Second Dictatorship», *Historical Social Research / Historische Sozialforschung. Supplement*, n. 28, *Zeitgeschichte zwischen Politik, Biografie und Methodik: Gewalt und Nationalsozialismus in Österreich im 20. Jahrhundert*, 2016, p. 191-213.

21. «Neuerscheinungen auf dem Büchermarkt», *Der Tag*, 28 d'octubre de 1936, p. 6.

22. «Some Recent Books on International Relations», *Foreign Affairs*, vol. 15, n. 2, gener 1937, p. 394.

llans— que s'oposen a una solució satisfactòria per a tothom semblen gairebé insignificants en comparació amb el mur de nul·la voluntat d'entendre's i la muntanya de desconfiança». El catalanisme no podia ser aniquilat, deia l'austríac, i ell no hi veia més sortida que l'acord negociat, però «això és precisament el que resulta psicològicament més difícil». Els catalans, afegia, «estan fermament convençuts que, gràcies al seu esforç, es tornaran a guanyar un lloc entre els pobles més importants».²³

El llibre també conté algunes errades o informacions que en aquell moment Sieberer desconeixia. Per exemple, Companys havia estat empresonat a Cadis, no a Cartagena; a la Legió Estrangera francesa durant la Primera Guerra Mundial no hi havien lluitat dotze mil voluntaris catalans, sinó mil, i el catalanisme polític no va començar el 1833 amb la Renaixença, sinó a les acaballes de segle, com han situat estudis recents. En tot cas, aquestes i algunes altres són imprecisions que no afecten la vàlua de l'assaig.

La bona acollida, fins i tot a la veïna Hongria, i la Guerra Civil de fons van fer que l'abril de 1937 la mateixa editorial en publicqués una nova versió amb el títol canviat, *Spanien gegen Spanien*.²⁴ El llibre incorporava vuit capítols inicials dedicats al conflicte espanyol, sens dubte per aprofitar comercialment la situació. El títol, *Espanya contra Espanya*, ja era tota una declaració d'intencions. En la nova versió l'autor va fusionar alguns dels capítols i va modificar títols.

El propòsit inicial de l'obra, doncs, va canviar. En comptes de continuar en la línia de l'estudi de la mentalitat catala-

23. A. Sieberer (2020) [1936], *Catalunya...*, p. 190, 194, 201.

24. F. Lörinc, «A katalán nemzeti mozgalom változásai», *Korunk*, 1937, n. VI, p. 510-515.

na, el llibre es va sotmetre a la necessitat editorial d'explicar les claus del conflicte que s'esdevenia al sud d'Europa. La versió de 1937, per tant, sense deixar de ser interessant perquè parteix del mateix material, és un llibre diferent. L'autor va dedicar el text «a tots aquells que volen entendre i no odiar».²⁵ D'aquesta nova versió, durant la segona meitat de 1937 en va aparèixer una traducció francesa a Ginebra, *Espagne contre Espagne*, a l'editorial J. H. Jeheber. Sieberer encara hi va incorporar un novè capítol sobre la guerra, amb el qual la cobria fins a l'inici de maig de 1937.²⁶

El 12 de març de 1938, l'Alemanya nazi va iniciar l'annexió d'Àustria, el conegut *Anschluss*, i tres dies després Hitler va pronunciar a la Heldenplatz vienesa, davant una gernació, el seu conegut discurs de la «reunificació del Reich alemany». Gairebé immediatament van començar les nombroses purgues a la Universitat de Viena.²⁷ També en cercles científics i intel·lectuals. L'editor de l'obra de Sieberer, Friedrich Ungar, per exemple, en vista que Saturn-Verlag passava per ser una editorial jueva, es va exiliar a Nova York.²⁸ Mentre això s'es-

25. «Katalonien gegen Kastilien», *Neue Freie Presse*, 17 de gener de 1937, p. 29; «Die anarchistische Bewegung in Katalonien», *Der Wiener Tag*, 7 de maig de 1937, p. 3; A. Sieberer (1937), *Spanien gegen Spanien*, Viena, Saturn-Verlag.

26. A. Sieberer (1937), *Espagne contre Espagne*, Ginebra, J. H. Jeheber.

27. K. Kniefacz i H. Posch, «Expulsion of teachers and students in 1938», Universitat de Viena [<https://geschichte.univie.ac.at/en/articles/expulsion-teachers-and-students-1938>]; L. Erker, «La Universidad de Viena en el austrofascismo», *Ayer*, n. 101, 2016 (1), p. 51-77.

28. Una breu història de l'editorial Saturn-Verlag al web [<http://verlagsgeschichte.murrayhall.com>].

devenia, l'exèrcit franquista penetrava a Catalunya, derogava l'Estatut d'autonomia i s'entrava en els darrers mesos de la Guerra Civil.

UN EXILI QUE NO VA EXISTIR

Perduda la guerra, a partir del febrer de 1939 molts dels catalans que Sieberer havia conegut —Fabra, Nicolau d'Olwer, Pi i Sunyer, Riba, Sbert, Galí, Mira, Trias— van marxar a l'exili. També el periodista i propagandista, primer del Bloc Obrer i Camperol i després del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), Jordi Arquer, que defensava el dret a l'autodeterminació i als anys trenta s'havia interessat per la qüestió de les nacionalitats.²⁹ Estava, a més, ben connectat amb l'entorn separatista perquè inicialment provenia del seu planter principal, el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria, el CADCI.

A les acaballes de l'estiu de 1940, Arquer va descobrir a la Biblioteca municipal de Lió la versió francesa de l'obra de Sieberer. En aquell moment tenia previst deixar França en breu per continuar l'exili a Mèxic. El llibre el va impactar tant que se'l va voler endur, però no el va trobar a cap llibreria de vell. Com que anava curt de diners va pensar d'escriure una carta a Sieberer per demanar-n'hi un exemplar.³⁰

Arquer va dirigir la missiva a l'editorial J. H. Jeheber amb

29. J. Arquer (1931), *Los comunistas ante el problema de las nacionalidades ibéricas*, Barcelona, Panoramas Contemporáneos.

30. Esborrany de carta de Jordi Arquer a Anton Sieberer, 28 de setembre de 1940, Lió. Fons J. Arquer, Arxiu CRAI – Biblioteca Pavelló de la República, Barcelona.

seu a Ginebra, o si més no en va escriure l'esborrany. S'hi presentava com periodista, refugiat polític i «una mica historiadore del moviment obrer» i feia a l'autor alguna precisió del seu llibre sobre el POUM. Si mai va arribar a enviar la carta, no és clar que Sieberer la rebés, i encara menys que la respongués.

Com finalment Arquer va aconseguir un exemplar de l'assaig i si va ser abans de marxar o ja a Mèxic no se sap. El cas és que no va trigar a rondar-li de difondre'l, per bé que no estava ben informat de l'evolució de l'obra. El poumista creia, erròniament, que la primera edició alemanya del llibre es titulava «Catalunya contra Espanya» i desconeixia que la traducció francesa que ell tenia era una versió de la segona edició alemanya, la de 1937, i no pas de la de 1936. Arquer va veure en l'assaig una eina per presentar al lector llatinoamericà «los antecedentes y las fases de la lucha que Cataluña viene sosteniendo contra el Estado español en su firme propósito de liberarse de la dominación castellana». I, sobretot, per posar la qüestió «de las nacionalidades oprimidas [...] sobre el tapete».³¹

Amb aquesta intenció, l'any 1943 va esportar els nou primers capítols de l'obra francesa —els vuit de l'edició de 1937 i l'afegit— que feien referència a la Guerra Civil i va traduir la resta al castellà. També va suprimir un capítol que parlava sobre anarquisme perquè no encaixava en el seu propòsit, i potser també pel regust amarg que li havia quedat al poumista de la guerra espanyola.³² Arquer fins i tot va expressar

31. J. Arquer, «Nota del editor», a A. Sieberer (1944), *España frente a Cataluña*, B. Costa-Amic, Mèxic DF, sp. La nota la signa el març de 1944.

32. A. Sieberer (1944), *España frente a Cataluña*, B. Costa-Amic, Mèxic DF.

en la introducció que, malgrat haver respectat «el to i l'esperit de l'autor», no compartia del tot la seva interpretació ni la terminologia emprada.

Discrepava, per exemple, de l'afirmació de Sieberer sobre el comportament dels catalans durant la Guerra Civil, quan l'austriac expressava que «a los catalanes no les importava que Madrid pudiera quedar arrasado». Fins i tot es va permetre d'incloure un apèndix del coronel Vicenç Guarner, també exiliat a Mèxic, que havia tingut un paper militar molt rellevant durant el conflicte, per posar els punts sobre les is en tot allò que hi feia referència i corregir així Sieberer.³³

El resultat el va publicar a cavall de la primavera i l'estiu de 1944 la impremta de Bartomeu Costa-Amic com *España frente a Cataluña*, en una col·lecció dedicada a temes ibèrics que no es va poder distribuir, per raons evidents, a l'Espanya franquista. Costa-Amic també havia pertangut al POUM i havia obert la impremta en exiliar-se a Mèxic.³⁴

En la presentació del volum, Arquer va explicar que era una «maravilla comprobar cómo un extranjero pudo ahondar tan profundamente en la historia, la psicología y la política del Estado español y en los esfuerzos de los pueblos periféricos que pugnan por sacudirse el yugo centralista». A continuació afegia que Sieberer residia «en los Estados Unidos de Norteamérica, en donde ha encontrado asilo, salvándose así de las persecuciones de Hitler». I afegia que l'autor «ha sido informado de nuestras intenciones y ha autorizado

33. V. Guarner, «Cataluña y la Guerra española» a A. Sieberer (1944), *España...*, p. 243-262.

34. T. Ferriz (2001), *La edición catalana en México*, Alacant, Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, p. 39-57.

a publicar su trabajo en el idioma castellano con las modificaciones apuntadas».³⁵

La imatge que dibuixava de Sieberer prefigurava la d'aquell professor jueu, Josef Schuster, de la *Heldenplatz* (La plaça dels herois) de la darrera obra teatral del també austríac Thomas Bernhard: un professor exiliat que, com un *alter ego* dels intel·lectuals, havia fugit de l'Àustria nacional-socialista.³⁶ I que a més, en el cas de Sieberer, tenia escrit un tractat sobre l'aleshores derrotat catalanisme. Fins avui, aquesta és la versió que d'ell s'ha donat per bona i que s'ha repetit en articles, pròlegs i comentaris a la xarxa, en gran mesura perquè no deixava de ser el que s'esperava i reconfortava.³⁷ El cas és que Arquer es va inventar aquesta història.

La realitat era més prosaica. Només hi ha constància de l'esborrany de la carta a Sieberer a l'editorial suïssa l'any

35. J. Arquer, «Nota del editor», a A. Sieberer (1944), *España...*

36. T. Bernhard (2000) [1988] *La plaça dels herois*, Barcelona, Proa.

37. Com a exemples, F. Artal i F. Roca, «L'anàlisi d'Anton Sieberer sobre les relacions entre Espanya i Catalunya», comunicació al *Símposi Espanya contra Catalunya: una mirada històrica (1714-2014)*, 12, 13 i 14 de desembre de 2013, Institut d'Estudis Catalans [http://blogs.iec.cat/sce/wp-content/uploads/sites/6/2014/02/ESPANYA_CONTRA_CATALUNYA.pdf]; R. Cotarelo, «Prólogo del traductor», a A. Sieberer (2020), *Catalunya contra Castilla*, València, Tirant lo Blanc (es tracta d'una fusió de R. Cotarelo al castellà de les diferents versions de Sieberer amb el títol de l'edició de 1936), p. 9; «Un filòleg austríac perseguit pel III Reich va vaticinar la repressió de l'Estat contra Catalunya», *La República*, 9 de febrer de 2018 [<https://www.larepublica.cat/directe-cat/un-filoleg-austriac-perseguit-pel-iii-reich-va-vaticinar-la-repressio-de-l-estat-contra-ca/>].

1940. Hom podria creure que la correspondència posterior entre tots dos es va perdre. Si n'hi va haver, podria ser, però és més plausible que no fos així. De fet, no és gens clar que l'austriac arribés a assabentar-se de l'existència de la traducció castellana de la seva obra, ni tampoc que donés el visiplau a l'esporgada. D'entrada, perquè Sieberer no es va exiliar.

Al contrari, en plena Segona Guerra Mundial, Anton i Emma van tenir al gener de 1940 el seu segon fill, Georg, al maig de 1941 el tercer, Lisbeth, i al desembre de 1943 el quart, Wolfgang.³⁸ El lingüista austriac, a més, va continuar, juntament amb la seva esposa, fent cursos a Viena a l'Institut Urania.

En aquest centre d'estudis, com arreu, després de l'*Anschluss* hi va haver la purga corresponent de mestres i professors. L'associació impulsora d'Urania es va dissoldre i la seva estructura educativa va quedar en mans del nacionalsocialisme. Les noves autoritats van donar un nou ús a l'emblemàtic observatori astronòmic i van reubicar els cursos en altres edificis.³⁹ Sieberer, tal com testimonien els diaris vienesos de l'època i els arxius, va continuar fent cursos a Urania i en un altre centre similar, el Margareten, entre 1939 i 1943.

Per mantenir la plaça de mestre, Sieberer va haver de ser aprovat pels funcionaris del règim nazi i, com a mínim, no ser vist com un antinacionalsocialista. Malgrat que, tal com

38. A. Sieberer, *Personenstandesblatt*, 6 de març de 1947. Österreichisches Staatsarchiv (Arxiu de l'Estat Austriac), AT-OeStA/AdR UWFuK BMU PA Sign 16 Sieberer Anton / AT-OeStA/AVA Unterrichts KB PA verstorb.Prof. 21 2 Sieberer, 1946-1950.

39. Una història de la institució a *Wiener Urania* [<https://adulteducation.at/de/historiografie/institutionen/269>].

consta en el seu expedient, no va estar afiliat al Partit Nazi.⁴⁰ Durant la guerra, i d'acord amb les noves directrius, Sieberer va fer classes d'anglès i alemany, i també de temes com l'evolució d'aquesta llengua i la seva significació, Chopin i la música alemanya, o els romans i els grecs, uns cursos que van anar de baixa a mesura que la guerra s'allargava, fins que es van deixar de fer.⁴¹

Juntament amb la seva esposa, l'any 1940 va publicar *Englisch für Alle* (Anglès per a tothom), que el 1942 va arribar a la quarta edició.⁴² Entre 1938 i 1945 a Sieberer se li van prohibir dos llibres i se'n va destruir l'edició. No consta al seu expedient quins, encara que podria ser que un d'ells fos el llibre que ara editem. El lingüista, però, no va ser perseguit ni va abandonar el país. Va continuar fent de professor fins que el 22 de febrer de 1943 va ser reclutat fins al final de la guerra.⁴³

40. Entrevista a Christian Stifter, director dels Arxius Austríacs d'Educació Adulta, Viena, 14 d'abril de 2020, *online*; A. Sieberer, *Personenstandesblatt*, 6 de març de 1947. Österreichisches Staatsarchiv (Arxiu de l'Estat Austríac), AT-OeStA/AdR UWFuK BMU PA Sign 16 Sieberer Anton / AT-OeStA/AVA Unterricht KB PA verstorb.Prof. 21 2 Sieberer, 1946-1950.

41. La referència de tots els cursos d'Anton i Emma Sieberer entre 1939 i 1943 es pot obtenir al web de l'Österreichische Volkshochschularchiv [<http://archiv.vhs.at/vhsarchiv-home.html>]. La premsa també els va anunciar. Com a exemple, «Urania», *Neues Wiener Tagblatt*, 18 d'octubre de 1941, p. 7; «Urania», *Das kleine Volksblatt*, 4 d'octubre de 1941, p. 10; «O du harbe Weaneriplach!», *Kleine Volkszeitung*, 6 de novembre de 1942, p. 4.

42. A. Sieberer, E. Sieberer i Cecil Charles Porter (1940), *Englisch für Alle*, Viena, Wilhelm Gronau.

43. A. Sieberer, *Personenstandesblatt*, 6 de març de 1947. Österreichisches Staatsarchiv (Arxiu de l'Estat Austríac), AT-OeStA/AdR

Aquesta no era del tot aliena als Sieberer. El pare d'Emma, el filòsof vienès Georg Albert (1869-1943), havia participat en la Primera Guerra Mundial a les files de l'Imperi austrohongarès i havia estat assistent d'economia de guerra del Ministeri de Guerra. El seu pare, Eduard Albert (1841-1900), l'avi d'Emma, era un cirurgià de Bohèmia de molt de renom. A la Universitat de Viena, entre els alumnes més destacats, hi va tenir Adolf Lorenz, pare del famós etòleg Konrad Lorenz (1903-1989), un any més gran que Sieberer, que exemplifica aquells que el 1938 es van afiliar al Partit Nazi i de resultes d'això van obtenir places universitàries.⁴⁴

És clar, doncs, que quan vers el 1943 Arquer preparava la seva traducció, Sieberer era a Viena o amb la Wehrmacht. El poumista va tirar pel dret i es va inventar l'exili als Estats Units. Què el va motivar a fer-ho? Publicar l'obra d'un professor austríac que no s'havia mogut d'Àustria durant el domini nacionalsocialista, per molt interessant que fos la seva anàlisi sobre Catalunya, potser no hauria resultat atractiu per a l'objectiu que cercava Arquer. I menys des de la seva perspectiva marxista.

UN ASSAIG D'ÈXIT

El cas és que la traducció castellana va comptar amb una acollida favorable entre els exiliats catalans. *La Humanitat*,

UW FuK BMU PA Sign 16 Sieberer Anton / AT-OeStA/AVA Unterrichts KB PA verstorb. Prof. 21 2 Sieberer, 1946-1950.

44. G. Holzer i H. Kokešová, Adolf Lorenz und sein Mentor Eduard Albert. *Wien Med Wochenschr* (2020) [<https://doi.org/10.1007/s10354-020-00752-3>].

el periòdic a Mèxic del sector d'ERC legalista —els qui, com Josep Irla i Josep Tarradellas, reclamaven la vigència i el retorn de la Constitució republicana i de l'Estatut d'autonomia de 1932, per quan acabés la dictadura franquista—, trobava més apropiat el títol de l'edició original de 1937, *Spanien gegen Spanien*, que no pas *España frente a Cataluña*, per bé que la traducció d'Arquer semblava «correcta». El poumista no era sant de la devoció d'aquest sector d'Esquerra i cal entendre els comentaris en aquest context. Però també en el fet que la descripció de Sieberer del paper dels catalans durant la guerra —que no s'ajustava a la realitat— resultava inadmissible per a aquells que havien governat la Generalitat.

«El més admirable d'aquesta obra —deia la ressenya de *La Humanitat*— és la seva documentació tenint en compte que es tracta d'un autor estranger el qual no té, en aparença, motius de saber tant o més que els propis afectats els assumptes que tracta». I afegia: «Si bé no es pot dir que sigui un llibre de combat, en té totes les característiques des del nostre punt de vista de catalans. Així es comprèn també la reacció que ha produït entre certs elements».⁴⁵ *La Humanitat* es referia, sobretot, a la Comunitat Catalana de Mèxic, que donava suport a la proposta autodeterminista que Carles Pi i Sunyer defensava des de Londres al capdavant del seu Consell Nacional de Catalunya. La Comunitat fins i tot va comprar cent exemplars del llibre i els va enviar a «destacades personalitats americanes» com a «propaganda».⁴⁶

La primavera de 1945, la delegació a Nova York d'aquest

45. «Llibres i periòdics», *La Humanitat* (Mèxic), segona època, any II, n. 8, octubre de 1944, p. 4.

46. «Comunitat Catalana de Mèxic», *El Poble Català. Portant-*

Consell Nacional va adreçar a San Francisco, a la conferència fundacional de l'Organització de les Nacions Unides i a les delegacions acreditades, una *Apel·lació*. Pretenien que el document, un llarg informe, servís perquè es tinguessin presents «aquells problemes que tot i no figurar en l'ordre de les deliberacions estan vinculats a la futura organització mundial». El dossier posava en antecedents el plet català per deixar constància «de les aspiracions i drets de Catalunya». En un apèndix incloïa, entre altres, cites de la versió del llibre de Sieberer traduït per Arquer.⁴⁷

La versió castellana va tenir, doncs, una bona acollida entre el separatisme. El portaveu d'aquest corrent a Buenos Aires, *Ressorgiment*, plantejava que l'austríac «potser sense proposar-s'ho ha prestat un gran servei a la causa catalana i, en general, a la causa de les nacionalitats ibèriques». El seu director, Hipòlit Nadal Mallol, que feia bona part del periòdic sota un munt de pseudònims, indicava que Sieberer exposava els fets amb «lucidesa» i «una imparcialitat i un criteri tan just que, per això mateix, els raonaments i els comentaris que hi posa resulten gairebé sempre favorables a Catalunya, és a dir: a la nostra causa de llibertat nacional».⁴⁸ El llibre es va esgotar de seguida entre la comunitat catalana de Buenos Aires i es va haver de reposar.⁴⁹

veu de la Comunitat Catalana de Mèxic, any V, n. 28, març-abril de 1945, p. 3.

47. «L'índex de l'*Apel·lació*», *El Poble Català. Portantveu de la Comunitat Catalana de Mèxic*, any V, n. 31, setembre de 1945, p. 6.

48. H. Nadal Mallol, «Ressenya d'*Espanya frente a Cataluña*», *Ressorgiment (Buenos Aires)*, n. 340, novembre de 1944, p. 11.

49. «*Espanya frente a Cataluña*», *Ressorgiment (Buenos Aires)*, n. 343, febrer de 1945, p. 14.